

NAŠ DALJNI BLIŽNJI SVET

Kajetan
Kovič

Endre Ady: Pesmi

Madžarska poezija, ki jo v devetnajstem stoletju značilno in pomembno reprezentirata Šandor Petöfi v liriki in Janos Arany v epiki, je doživela nov, mogočen vzpon ob začetku stoletja z nastopom pesnika Endreja Adyja in nekaterih njegovih sodobnikov. V tem vzponu lahko odkrijemo vzporednico s podobnim razvojem slovenske literature ob prelomu stoletja, z nastopom slovenske moderne. Podobno

kot smo pri nas lani proslavili stoletnico Cankarjevega rojstva, je letošnje leto na Madžarskem v znamenju Adyjevega jubileja (rojen 22. novembra 1877).

Generacija, katere najvidnejši predstavnik je bil Ady, se je v letih pred prvo svetovno vojno zbirala okrog literarne revije Zahod, ki je razširila komunikacijo z evropskim prostorom ter uvedla nove filozofske in estetske poglede na književnost in umetnost. Ustvarjalci te generacije sicer niso bili nazorsko enotna skupina, med njimi so bili tako privrženci političnega angažmaja kot izraziti esteticisti, vendar je vse družila želja po prenovitvi madžarske književnosti.

Zdi se, da je ta pisani splet nasprotij, ali bolje rečeno različnosti, dosegel združitev in morebiti celo poenotenje, nedvomno pa svoj najintenzivnejši izraz prav v delu pesnika Endreja Adyja. Njegovega življenja in dela, kot pri večini velikih ustvarjalcev, ni mogoče razumeti s pomočjo preprostega, jasno razvidnega skupnega imenovalca, njegov zagon je bil zmeraj obrnjen k celoti sveta, bil je, kot je izpovedal v eni svojih pesmi, svobodno morje, odprto za vse zastave. Če se hočemo približati njegovi poeziji, moramo razumeti bohemstvo njenega avtorja in njegovo prepričano in zvesto privrženost revoluciji, njegovo bogoiskateljstvo in njegovo žejo po materialnih dobrinah, njegovo skrajno čutno in skrajno melanholično erotiko, njegovo samopoveličevanje in samoponiževanje, njegove dekadentne vizije smrti in njegovo strastno iskanje novih poti in novih možnosti. Njegova nasprotujoča si in vendar celovita pesniška narava usodno in pomembno določa madžarsko književnost v dvajsetem stoletju tako s svojimi temami kot z eruptivnostjo izraza in ne nazadnje tudi z zgledom rojenega pesnika. Če ga njegovi rojaki marsikdaj označujejo kot najbolj madžarskega med svojimi pesniki, pa ga mi, ki ga gledamo od zunaj, čutimo v docela evropski in splošnočloveški duhovni razsežnosti.

HORTOBAŠKI Kuman z velikimi očmi
 POET in z dušo bolno in sanjaško
 je pasel črede in jih gnal
 v slovečo pusto hortobaško.

Mrakov, prividov in podob
 se v njem je sto in sto nabralo,
 a če je v srcu zrasel cvet,
 ga ljudstvo čred je poteptalo.

Mislil na tisoč je lepot,
 na smrt, na žensko, vino, pelin,
 in sveti pevec bi postal,
 če živel v drugi bi deželi.

A svet tovarišev in čred
 je bil umazan, top in piškav,
 in je položil pesem v grob:
 in je samo še klel in žvižgal.

V PARIZ Jesen pritekla včeraj je v Pariz.
 JE PRIŠLA V pripeki je pod drevjem kradoma
 JESEN hitela po bulvarju Saint-Michel
 in se z menoj sešla.

Zamišljeno sem proti Seini šel.
 V duši so tlele pesmi kot suhljad:
 polne škrlata, dima, žalosti,
 ker bom umrl mlad.

Tedaj Jesen zašepetala je
 in Saint-Michel je hladno vztrepetal,
 zum, zum: v veselih tropih sem ter tja
 je veter listje gnal.

Za hip Poletje se zganilo je
 in že Jesen zbežala je smeje.
 Da tukaj je hodila, vem le jaz
 in krošnje, ki ječe.

TOŽBA   Gor v tvoje čudeže rdeče,
 POD DREVESOM   Življenje, gledam hrepeneče.
 ŽIVLJENJA   Ojoj,
    ti ničevo, ničevo, ničevo.

Tako te še nihčè ni snubil,
 tako te še nihčè ni ljubil.
 Ojoj,
 brez haska, brez haska, brez haska.

Le en tvoj čudež naj si vzamem,
 le enkrat naj tvoj sin postanem,
 ojoj,
 to čakam, to čakam, to čakam.

S krvjo te kličem, vabim, psujem,
 s krvjo sovražim, obožujem.
 Ojoj,
 le gledam te, gledam te, gledam.

In vem, da mi je prah usojen,
 da bom ostal zmečkan, pohojen.
 Ojoj,
 do smrti, do smrti, do smrti.

LEDIN   Lažne bi igre ne začela,
 ZLATI KIP   v zlato ulita bi žarela
    pred mojo posteljo.

Oči zelenkasta kristala
 in dojki roži iz opala
 in ustnici topaz.

Nesmrtna v svojem zlatem čaru
 ne vedela bi za prevaro,
 moja zla ljubica.

In če bi me izdala z mesom,
 iskala z zlatim bi telesom
 me vekomaj.

Ko peklo bi življenja želo,
bi s stegni mi hladila čelo
kot blagoslov.

BOG, On: Vse, vendàr ne blagoslavlja,
NEUTOLAŽLJIVI On: Vse, ne zna pa kaznovati,
On izpolnjuje večni Čas,
ne zna pa v naših srcih brati.

Močnejši je kakor Jehova,
On, ki spočel je hladni Amen,
ki hoče le in se smehlja,
a sam je Sonca zmrzli plamen.

Vrti Vesolje kot vrtavko
in igra se brez konca vleče,
ta ali oni svet zamrzne
in pet-šest drugih v ogenj zmeče.

On ne maščuje, ne plačuje,
v raj nas ne spremlja, ne pod kamen.
Čeprav smo eno z njim postali,
je On le: Moraš, Boš in Amen.

Kadar v brezbožnih bolečinah
poskušamo si ude tretji,
se le zabava: in ne ljubi
in tudi jeze v nas ne neti.

On: silnega Življenja reka,
sam svojo strugo si napravi,
buči, se smeje in beži,
ne jez ne breg ga ne ustavi.

On nima ustja ne izvira,
On: neizmerni, večni tok,
On: Vse in neutolažljivi,
edini in strahotni Bog.

HIMNA NIČU Noč se svetlika belo,
svit Jutra je turoben
in Bog ni več usmiljen,
Hudič ni več hudoben.

Ledeno je Poletje
in Zima žgoča lava,
škrlaten cvet je Žalost,
rjavo-tožen Slava.

Sneg je kot bivol črn,
bele so smolne saje,
Naj-bi-bilo — resničnost,
a Je — moreče sanje.

Smrt večna je gostija,
Življenje le postaja,
Zločin je več kot Čednost,
Krepost se Grehu vdaja.

Sol je postala sladka
in v medu je grenčica,
velika laž je Danes
in Jutri je resnica.

Kar je, sploh ni. Le Nič je
in svet prividov lažnih,
Hudič je naš sorodnik
in Bog je naš sovražnik.

A ČE VENDAR Mislil sem: ljuba moja mala,
poskusiva, da v tej moriji
bi vendarle kako obstala.

Ko vse razpada in zgineva,
obdrži me kot greh in čudež,
kot pričo včerajšnjega dneva.

Ko vse beži in se izgublja,
obdrži, ljuba moja mala,
me kot Preteklost, ki obljublja.

Ko iz srca mi kri odteka
in žêblji trkajo, me drži,
a le kot bivšega človeka.

Še božaš, ljuba, me po glavi?
Gorjé mi, tisočkrat gorjé
v tej omedlevici krvavi.

Če pa bom šel, usodo mojo brani,
ki ti orkan jo je podaril,
s potrpežljivimi, resničnimi rokami.

Pesmi je po prevodu Jožeta Hradila prepesnil Kajetan Kovič.

Slovensko-lužiške paralele

V gosteh pri Lužiških Srbih (18.—31. julija 1977)

Marija
Stanonik

Vsakoletni poletni seminarji za jezik, literaturo in kulturo v središčih posameznih držav so postali v slovanskem svetu že utrjena tradicija (slovenski je bil npr. letos že trinajsti po vrsti). Izjema niso niti Lužiški Srbi, ki sicer taka srečanja prirejajo vsaki dve leti; z njimi je Inštitut za sorabistiko univerze Karla Marxa v Leipzigu v sodelovanju z Inštitutom za serbski ludospyt (= proučevanje življenja

in dela lužiškosrbske narodnosti) vzhodnonemške akademije znanosti v Budišinu pričel pred desetimi leti, l. 1967.

Tudi ob letošnji udeležbi¹ se je nabralo nekaj misli, utrinkov, na podlagi katerih bi mogla današnja najmanjša slovanska narodna skupnost slovenski kulturni prostor (še) bolj zanimati.² Hkrati gre tudi za poskus predstaviti nekatere današnje probleme in dosežke lužiškosrbskih raziskovalcev in književnih ustvarjalcev.

¹ Prim. Zapis ob tretjem seminarju za sorabistiko v Budišinu F. Jakopina, Jezik in slovstvo 27, 1971/72, 51—55.

² Nad vse dobrodošel vademekum o njih imamo v knjigi T. Glavana Lužiški Srbi, SM, Lj. 1966.